

การสร้างสรรคการแสดงนาฏดนตรีสู่ “บางลำพูยอดรัก”

The Creation of Musical Folk Drama to “Bang Lamphu Yod Rak”

มนัญชยา เพชรูจี*

Mananshaya Phetruchee

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University

*mananshaya.ph@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การสร้างสรรคการแสดงนาฏดนตรีสู่ “บางลำพูยอดรัก” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยเรื่องอัตลักษณ์ชุมชนบางลำพู : การสร้างสรรคการแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูยอดรัก ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อหาวิธีและแนวคิดในการสร้างงานการแสดงนาฏดนตรีที่เกิดจากชุมชน รวมทั้งการเลือกสรรองค์ประกอบต่าง ๆ นำไปสู่การออกแบบสร้างสรรคการแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูยอดรัก กลุ่มตัวอย่างประชากรผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยการศึกษาจากเอกสาร แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตการณ์ การทดลองสร้างสรรคการแสดง และแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า การแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูยอดรัก ประกอบไปด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวความคิด 2) นักแสดง 3) การประพันธ์บทร้องและบรรจุเพลง 4) การออกแบบกระบวนการทำ 5) การออกแบบเครื่องแต่งกาย 6) การออกแบบการใช้พื้นที่เวทีการแสดง การแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูยอดรัก แสดงให้เห็นว่าการแสดงลีลาสามารถนำมาปรับใช้เพื่อการสื่อสารไปยังคนดูได้ตามวัตถุประสงค์ที่ผู้สร้างสรรคกำหนดขึ้น โดยผลจากการวิจัยเชิงสร้างสรรคนี้ได้นำมาซึ่งการแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูยอดรัก อันจะเป็นการแสดงชุดหนึ่งที่สามารถนำไปเป็นแบบอย่างในการพัฒนาอัตลักษณ์ชุมชนหรือการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนและชี้ให้เกิดการตระหนักรู้คุณค่าทางศิลปะการแสดงที่หาค่าไม่ได้ให้กลายเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรม นำเสนออัตลักษณ์ชุมชนบางลำพูโดยใช้ศิลปะการแสดงพร้อมกับเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวสู่การเป็นที่รู้จักทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

คำสำคัญ : อัตลักษณ์ชุมชน บางลำพู การสร้างสรรคนาฏดนตรี

Abstract

This article is a part of a research project on Bang Lamphu community identity : the creation of the “Bang Lamphu Yod Rak” musical folk drama. The author aims to explore how to create musical folk dramas within the Bang Lamphu community and its impact on identity. This research creates and designs the musical folk drama “Bang Lamphu Yod Rak”, which synthesizes knowledge from texts, academic documents, practicing, observations, expert interviews, and a review of previous research.

The results of the research showed that the creation of the musical folk drama consists of six elements : concepts, actors, lyric design, posture design, costume design and the use of stage design. The musical folk drama on “Bang Lamphu Yod Rak” showed that “Likay” can be adapted to communicate to the audience. The results of this creative research have brought musical folk drama to “Bang Lamphu Yod Rak”. This performance can be a model for developing or studying the identity of a community. The musical folk drama guides the awareness of invaluable artistic values into the community culture. This performance was able to present the identity of Bang Lamphu community through performing arts as well as being a magnet to attract Thai and foreign tourists.

Keywords : community identity, Bang Lamphu, creation of musical folk drama

บทนำ

ศิลปะการแสดงนาฏดนตรีหรือการแสดงลิเก เป็นการแสดงแบบแนวตลาดหรือประชานิยมเป็นการแสดงพื้นบ้านที่ได้รับความนิยมมาก โดยเฉพาะคนชนบทและชนชั้นล่างถึงชั้นกลาง เสน่ห์ของการแสดงนาฏดนตรีคือ การที่นักแสดงจะต้องร้อง ต้องรำ มีความสามารถในการเต้นสวดเล่นกับคนดูตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นตรงหน้า และไม่ว่าผู้แสดงจะรับบทบาทเป็นคนรวยหรือคนจน คนดีหรือคนเลว ไม่ว่าจะหญิงหรือชาย เขาเหล่านั้นจะแต่งกายด้วยชุดประดับคริสตัลหรือเพชรพลอย สีเส้นสวยงาม สวมใส่เครื่องประดับแพรวพราว รวมทั้งการแต่งหน้าที่เข้มจัดและไม่มีข้อยกเว้นในเรื่องความสวยงาม เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสุนทรียะของการแสดงลิเก การแสดงนาฏดนตรีหรือที่เรียกว่าลิเกหรือยี่เก่นั้น ถูกใช้เป็นที่สื่อสารแสดงเผยแพร่แนวคิดต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าลิเกสามารถนำมาปรับใช้เพื่อสื่อสารไปยังคนดูได้ตามวัตถุประสงค์ของผู้สร้างสรรค์ การแสดงนาฏดนตรีจึงมิได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงเพียงอย่างเดียว แต่ยังสามารถสอดแทรกทัศนคติ แนวคิด ค่านิยม การเมืองและคุณธรรมไว้ด้วย (Sompai boon, 2015)

บางลำพู ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์มีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ พื้นที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในด้านคุณค่ามรดกวัฒนธรรม พื้นที่ที่มีวิวัฒนาการจากอดีตจนถึงปัจจุบันและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ล้วนเป็นเหตุและปัจจัยมาจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่ตกทอดมายาวนานจากอดีต ความสำคัญของชุมชนบางลำพูมีหลากหลายมิติ ในแง่ของมิติทางกายภาพคือ เป็นชุมชนประวัติศาสตร์มีศาสนสถานเก่าแก่และอาคารทรงคุณค่า แสดงถึงเอกลักษณ์

ท้องถิ่นในแง่ของมิติทางเศรษฐกิจ ชุมชนบางลำพูเป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาการของความเจริญต่อเศรษฐกิจของเมืองต่อเนื่องมาจากในอดีต สร้างรายได้ให้กับเมืองในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวในแง่ของมิติทางสังคม ชุมชนบางลำพูประกอบไปด้วยชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ ชุมชนที่อยู่อาศัยมีความใกล้ชิดกัน การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายกลุ่มมาตั้งแต่ในอดีต เช่น มลายู ลาว มอญ จีนและไทย บางชุมชนยังมีรูปแบบงานฝีมือที่เป็นเอกลักษณ์สามารถสร้างเศรษฐกิจให้กับพื้นที่ ในแง่ของมิติทางวัฒนธรรม บางลำพูเป็นชุมชนประวัติศาสตร์ที่ประกอบไปด้วยมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และไม่ได้ มีความเฉพาะเจาะจงที่เป็นเอกลักษณ์ (Boonrer, 2019)

ชุมชนบางลำพูในปัจจุบันเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีการรวมตัวบุคคลที่ทำงานเพื่อชุมชนและสังคมในพื้นที่ชุมชนย่านบางลำพูหลากหลายโอกาส การจัดเทศกาล “เสน่ห์บางลำพู ตอน บุค..คน..สร้างสรรค์บางลำพู” ในช่วงวันที่ 14-15 พฤศจิกายน 2563 ที่ผ่านมาก็เช่นกัน มีการรวมตัวบุคคลสำคัญในย่านบางลำพูที่ทำงานเพื่อชุมชนและสังคมได้มาพูดคุย สะท้อนให้เห็นถึงผลงานที่แต่ละท่านได้ทำงานเพื่อชุมชน ตลอดระยะเวลาการทำงานชุมชนในย่านบางลำพูได้เกิดกลุ่ม ชมรม สมาคม ประชาคม องค์กรต่าง ๆ มากมายที่ขับเคลื่อนการทำงานของชุมชนในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านประวัติศาสตร์ กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม การจัดงานเทศกาล งานศิลปะ รวมถึงงานด้านพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน ด้านเด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ คนพิการ ด้านสุขภาพ สุขภาวะที่ดี รวมถึงการดูแลรักษาธรรมชาติสิ่งแวดล้อม คุคลองแม่น้ำ ต้นไม้ และการค้าขายเพื่อให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนที่สร้างสรรค์ หากแต่สิ่งที่ขาดคือ ศิลปะ การแสดงที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนบางลำพู ทั้ง ๆ ที่นับแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน บางลำพูเป็นแหล่งรวมมรดกที่มีความหลากหลายแห่งหนึ่งในพระนคร เป็นแหล่งรวมของศิลปินที่มีชื่อเสียงและมีประวัติความเป็นมายาวนาน ในโอกาสนี้เองผู้วิจัยจึงได้แรงบันดาลใจโดยเฉพาะจากปราชญ์ชาวบ้านท่านหนึ่งซึ่งอยู่คู่ชุมชนบางลำพู และมีแนวคิดที่ว่า การแสดงนาฏดนตรีซึ่งเคยครั้นเคยอยู่ในชุมชนบางลำพูควรจะนำมาสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์แก่ชาวบางลำพูอีกครั้ง และเพื่อเป็นการชี้้นำให้เกิดการตระหนักรู้คุณค่าทางศิลปะการแสดงที่หาค่าไม่ได้ให้กลายเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรม ขณะเดียวกันยังเป็นการชี้้นำให้เป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

วัตถุประสงค์

งานวิจัยการสร้างสรรค์การแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูอตรัก มีวัตถุประสงค์เพื่อหาวิธีและแนวคิดในการสร้างงานการแสดงนาฏดนตรีที่เกิดจากชุมชนรวมทั้งการเลือกสรรองค์ประกอบต่าง ๆ นำไปสู่การออกแบบสร้างสรรค์การแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูอตรัก

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยการสร้างสรรค์การแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูอตรัก ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อรวบรวมแนวคิดและทฤษฎีมาเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า อันจะนำไปสู่ประเด็นของการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่มีความเกี่ยวข้อง ดังนี้

Sompai boon (2015) ได้ศึกษาการสร้างสรรคศิลปะร่วมสมัยโดยใช้แนวคิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมของการแสดง ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสร้างสรรค์และการแสดงศิลปะร่วมสมัยสะท้อนวิธีการที่ศิลปินพยายามสร้างความสมดุลในการเลือกใช้อุปกรณ์ประกอบต่าง ๆ ทดลองผสมผสานวัฒนธรรมในงานร่วมสมัย ปรับรูปแบบของการแสดงศิลปะและเนื้อหาของบทละครโดยการนำเสนอประเด็นที่เป็นสากลหรือประเด็นใหม่ ๆ และปรับใช้ให้เข้ากับสังคมไทย

Adisaiparadee (2015) ได้ศึกษาการสร้างสรรคละครนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย “ทวิภพ” ผลการศึกษาพบว่า บริบทของสังคมในยุคสมัยหนึ่ง มีความเหมาะสมกับการสร้างสรรค์ละครนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในยุคนั้น เนื่องด้วยสภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงจะทำให้ผู้แสดงและผู้ชมมีความคล้อยตาม สามารถเข้าถึงตัวละครได้ง่าย องค์ประกอบในการสร้างสรรค์แสดงประกอบด้วย บทละคร การออกแบบท่ารำ เครื่องแต่งกาย การออกแบบดนตรี การออกแบบพื้นที่และการออกแบบแสง ทั้งนี้มีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงคือ กระบวนการทางกฎหมายและการบริหารจัดการ

Chamnian (2019) ได้ศึกษาการสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า การรวมกลุ่มคนเป็นชุมชนประกอบกับมีสถานที่ตั้งเป็นหลักแหล่งชัดเจน ย่อมจะมีวิถีชีวิตศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งภูมิปัญญาที่ได้คิดค้นและสืบทอดมารุ่นต่อรุ่นก่อเกิดเป็นอัตลักษณ์ชุมชนความโดดเด่นเป็นหนึ่งเดียวและความเป็นตัวตนของชุมชนที่มีความแตกต่าง มีความสำคัญในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะการโฆษณา การประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการรวมถึงการดึงดูดให้กลุ่มเป้าหมายหันมาสนใจสินค้า การบริการ หรือชุมชนของตน โดยชุมชนสามารถสื่อสารอัตลักษณ์ของตนเองผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน เลือกประเด็นที่โดดเด่นไม่เหมือนใครออกไป เราความสนใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมชุมชนของตน ในขณะที่เดียวกันต้องมีการสื่อสารสัญลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

Boonrerk (2019) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพของการเข้าถึงและมองเห็นพื้นที่กับรูปแบบการค้นหาเส้นทางในพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์ กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์ แม้จะเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวสูงในด้านคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมแต่กลับมีการใช้งานที่ไม่เต็มศักยภาพและไม่เป็นอเนกประโยชน์ ทั้ง ๆ ที่พื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ควรมีความสมดุลในการสัญจรเพื่อผ่านและเพื่อเข้าถึงของคนกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่อย่างทั่วถึง อนึ่ง แนวทางการเพิ่มศักยภาพของการเข้าถึงและมองเห็นสามารถที่จะช่วยส่งเสริมรูปแบบการสัญจรของกลุ่มคนที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ สามารถทำให้พื้นที่เกิดการใช้งานที่มีความหลากหลายของคนหลากหลายกลุ่มได้ ทั้งนี้ศักยภาพของการเข้าถึงและมองเห็นเป็นปัจจัยรูปแบบหนึ่งที่ส่งผลต่อรูปแบบการค้นหาเส้นทางของกลุ่มคนที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่เท่านั้น

ผลจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ไม่มีตำราหรือวิทยานิพนธ์เล่มใดที่ศึกษาหาวิธีและแนวคิดในการสร้างงานการแสดงนาฏดนตรีที่เกิดจากชุมชนบางลำพู รวมทั้งการเลือกสรรองค์ประกอบต่าง ๆ นำไปสู่การออกแบบสร้างสรรค์การแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูยอดรัก อนึ่งผลของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผลแก่ชุมชนบางลำพู หน่วยงานราชการ นิสิตนักศึกษาและประชาชนที่มีความสนใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยการสร้างสรรคการเสดงนาฏดนตรีสู “บางลำพูยอตรัก” เป็นงานวิจัยเชิงสร้างสรรค โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำรา การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ จากนั้นจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล แล้วออกแบบการเสดงเพื่อนำเสนอเป็นงานวิจัย ซึ่งสามารถอธิบายวิธีการดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในแง่ของแหล่งข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการเจาะจงโดยคัดเลือกจากผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการเสดงศิลปะที่มีประสบการณ์ด้านการสร้างสรรคนาฏศิลป์ไม่น้อยกว่า 10 ปี นอกจากนี้ยังใช้เทคนิค สโนว์บอล เพื่อคัดเลือกผู้ประพันธ์และนักแสดงที่มีความรู้ความสามารถ มีความพร้อมที่จะสื่อสารการเสดงตามแนวความคิดของผู้วิจัยสู่ชุมชน

เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วยแบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน การสนทนากลุ่ม และการระดมความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ และรูปแบบการเสดงต่อสาธารณชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดคือ ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้เครื่องมือในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน การสนทนากลุ่ม การทดลองปฏิบัติการเสดง การศึกษาหนังสือ เอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหาพรรณนาและบรรยาย

ผลการศึกษา

งานวิจัยการสร้างสรรคการเสดงนาฏดนตรีสู “บางลำพูยอตรัก” มีวัตถุประสงค์เพื่อหาวิธีและแนวคิดในการสร้างงานการเสดงนาฏดนตรีที่เกิดจากความต้อการชุมชน รวมทั้งการเลือกสรรองค์ประกอบต่าง ๆ นำไปสู่การออกแบบสร้างสรรคการเสดงนาฏดนตรีสู “บางลำพูยอตรัก” ทั้งนี้เมื่อผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้เครื่องมือในการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจึงขอสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. วิธีและแนวคิดการเสดง

ผู้วิจัยได้รับแนวคิดการเสดงรวมถึงแรงบันดาลใจ จากการลงพื้นที่ขณะที่ชาวบางลำพูรวมตัวกัน อาจารย์สมปอง ดวงไสว ปราชญ์ชาวบ้านท่านหนึ่ง กล่าวในงานเทศกาลเสน่ห์บางลำพู : บุค...คน...สร้างสรรคบางลำพู ณ พิพิธบางลำพู ในวันที่ 14 พฤศจิกายน 2563 ความว่า “เดิมบางลำพูเป็นแหล่งรวมของศิลปะการเสดงที่หลากหลาย แต่ที่มีความโดดเด่นอย่างหนึ่งคือ การเสดงลิเก น่าจะเป็นการดีหากมีการเสดงลิเกที่เกี่ยวข้องกับบางลำพู จะเป็นแง่มุมใดก็ได้ให้เป็นการเสดงของบางลำพู เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ชาวไทยและชาวต่างชาติได้ทราบเพื่อจะได้เป็นประโยชน์และเป็นเสน่ห์ของบางลำพูต่อไป” เมื่อได้ทราบ

ดังนั้นแล้วผู้วิจัยจึงหาข้อมูลและวิธีการโดยหมายรวมไปถึงศักยภาพของชุมชน ลักษณะทางภูมิศาสตร์ สถาปัตยกรรม ตลอดจนประวัติศาสตร์ของบางลำพู และพบว่าบางลำพูเป็นชุมชนที่มีความน่าสนใจ เพราะเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีประวัติความเป็นมายาวนาน มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและเป็นที่ยึดของชาวไทยและชาวต่างชาติ เห็นจริงดังที่อาจารย์สมปอง ดวงไสวกกล่าว หากนาฏกรรมชิ้นหนึ่งจะเป็นประโยชน์ แก่ชาวบางลำพูดังนี้แล้วการสร้างสรรคการแสดงนาฏดนตรีสู่ “บางลำพูยอตรัก” จึงเกิดขึ้น ในขั้นแรกผู้วิจัย ค้นพบข้อมูลที่ว่าบางลำพูเป็นแหล่งมหรสพชั้นนำในกรุงเทพมหานครที่มีได้โดดเด่นในเรื่องของการแสดง นาฏดนตรีแต่เพียงอย่างเดียว แต่บางลำพูนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยังเป็นแหล่งรุ่งเรืองของมหรสพนานา ประเภท ไม่ว่าจะเป็นการแสดงละครร้องแม่ขุนาก ลิเกหอมหวลวิกิตลาดนานา บางลำพู ตำบลเง็กชวน “เจ้าแห่งหนังสือเรื่องภาพยนตร์” และ “พ่อค้าผู้อุทิศตัวเพื่อการดนตรีนาฏศิลป์ไทยและเพลงพื้นบ้านไทย ทุกภาค” บ้านป้าพาทย์ขนาดใหญ่ฝีมือระดับศิลปินแห่งชาติ แหล่งปึกเครื่องโขนละครที่มีชื่อเสียง แต่ผู้วิจัย เลือกรายการถ่ายทอดบางลำพูในรูปแบบของการแสดงนาฏดนตรีด้วยเหตุผลที่ว่าการแสดงนาฏดนตรีนั้น ผู้ชมสามารถเข้าถึงได้ง่าย อยู่คู่กับคนไทยมาทุกยุคสมัย และมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับ Kanjanapho & Rotjanasukomboon (2020) ที่กล่าวว่า ลิเกเป็นมหรสพที่ถ่ายทอดการแสดงผ่านการ ขับร้อง การเจรจาและท่าทางในการแสดง สุนทรียรสของการแสดงลิเกคือ การถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก นึกคิดสู่ผู้รับชมให้ความเข้าใจด้วยถ้อยคำภาษา นอกจากนี้ท่วงท่าลีลาของลิเกก็ไม่ได้มีความซับซ้อนชาวบ้าน ทั่วไปเข้าถึงและเข้าใจได้ง่าย ด้วยลักษณะการแสดงดังกล่าวทำให้ลิเกซึ่งเป็นการแสดงพื้นเมืองภาคกลาง ได้รับความนิยมนทั้งในสังคมชาวบ้านชนบทและในเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ผู้วิจัยนำรูปแบบและเค้าโครงของการแสดงนาฏดนตรี ประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและการระดมความคิดเห็นมาเป็นหลักพื้นฐานในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยถ่ายทอดลักษณะทางกายภาพ ประวัติศาสตร์ ของจุดเด่นบางลำพูผ่านการแสดงนาฏดนตรี จากการสร้างสรรค์นี้มีข้อกำหนดสำคัญในการวางกรอบแนวคิดของการแสดงและเลือกสรรจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ ให้สอดคล้องสมบูรณ์ แล้วนำมาเรียบร้อยโดยใช้วรรณศิลป์สื่อความหมายเป็นหลักและยังคงความงดงามร่วมสมัยและความสนุกสนาน ตามแบบการแสดงนาฏดนตรี

2. รูปแบบการแสดงอันประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ

2.1 การสร้างสรรค์การแสดง

จากการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการสร้างสรรค์การแสดงนาฏดนตรีสู่ “บางลำพูยอตรัก” ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและสังเคราะห์องค์ความรู้แล้ว จึงออกแบบการแสดงโดยอาศัย แนวความคิดพื้นฐาน ดังนี้

บางลำพูเป็นแหล่งชุมชนประวัติศาสตร์ มีสถานที่สำคัญที่ขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมคือ ป้อมพระสุเมรุ วัดชนะสงคราม อาคารพิพิธบางลำพูและสวนสันติชัยปราการ มีแหล่งชุมชนดั้งเดิมที่มี งานฝีมือแบบเฉพาะเจาะจงคือการทำทอง มีชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ ชุมชนตรอกเขียนนิवासน์ และชุมชน ตรอกไก่แจ้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขแม้จะต่างศาสนา ต่างชาติพันธุ์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับโลก คือ ถนนข้าวสาร (Bunrek & Phaksukcharoen, 2019) ดังจะเห็นได้ว่าบางลำพูเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ ที่มีลักษณะเฉพาะอย่างยิ่ง มีวิวัฒนาการจากอดีตจนถึงปัจจุบันทั้งในมิติทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม

และวัฒนธรรม ความสำคัญเหล่านี้นำไปสู่แนวคิดการแสดงที่ว่า เราควรจะให้เชิญชวนทุกคนมาท่องเที่ยวที่บางลำพู เพราะบางลำพูนี้เป็นสถานที่ที่สำคัญและมีความน่าสนใจ แนวคิดดังกล่าวนำไปสู่การสร้างสรรค์บทประพันธ์และแนวทางการแสดงตามแนวทางของการแสดงนาฏดนตรีที่สำคัญมีอยู่ 3 ประการ คือ รำเพลงหน้าพาทย์ รำเกี้ยว รำอวดความสามารถ เมื่อพิจารณาจากแนวทางการแสดง ผู้วิจัยเลือกลักษณะการรำเกี้ยวมาเป็นแนวทางหลัก และสร้างสรรค์บทประพันธ์ให้สอดคล้องกัน ซึ่งทุกองค์ประกอบมีความสำคัญยิ่งยวดในการสื่อแนวความคิดทั้งหมด ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

2.2 การประพันธ์บทร้องและบรรจุเพลง

ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์บทประพันธ์ขึ้นมาใหม่ โดยปรึกษากับอาจารย์ประดิษฐ์ ประสาททอง เพื่อวางรูปแบบการแสดงให้นักแสดงชายหญิงร้องเพลงเกี่ยวพาราสิ นักแสดงฝ่ายชายเป็นฝ่ายนำชมบางลำพู โดยมีนักแสดงฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายซักถามและเป็นฝ่ายสนับสนุน ลักษณะการร้องที่เลือกใช้คือการร้องแหล่และมีแร็ปในช่วงกลาง อาจารย์ประดิษฐ์ ประสาททอง มีความสามารถในการบอกเล่าบางลำพูในแง่มุมต่าง ๆ ผ่านบทร้องอย่างครบถ้วนและตรงประเด็น ผ่านภาษาที่ดึงดูดผู้คนทุกช่วงวัย สอดแทรกมุกตลกและภาษาอังกฤษ จึงนับว่าบทละครเชิงท่องเที่ยวบางลำพูนี้เป็นลิเกร่วมสมัย เอาใจแม่ยกทุกเพศทุกวัยทุกชาติทุกภาษาลักษณะพิเศษอันโดดเด่นที่ไม่แพ้การใช้ภาษาที่นำสมัยของอาจารย์ประดิษฐ์ ประสาททอง คือการสร้างแร็ปไปพร้อมกับลิเกโดยที่ไม่สร้างความขัดเขินระหว่างชมการแสดง เป็นอัจฉริยภาพด้านภาษาที่สามารถสื่อความหมายและอรรถรสอย่างเต็มโดยที่ไม่ทำลายวัฒนธรรมการแสดงลิเกและเป็นการตอกย้ำว่าลิเกนั้นเป็นศิลปะการแสดงที่ปรับตัวอยู่ตลอดเวลา เข้าถึงง่าย และมีรากหยั่งลึกอยู่ในสังคมไทย ดังบทลิเกพาเที่ยวบางลำพูฉบับนี้

บทลิเกพาเที่ยวบางลำพู

– ดนตรีนำ –

แหล่ (ท่อนซ้ำ – ไม่ต้องมีดนตรีหรือมีฉิ่งตีคลอ)

ช – มาเยือนถิ่น บางลำพู อู้หูโอโห	ญ – ตื่นเต้นอะไร ใหญ่โต เล่าเธอจำ
ช – หลายสิ่งอย่าง เลิศล้ำ ไม่ธรรมดา	ญ – จันทิงพพาน้องไปบ้าง เที่ยวบางลำพู
แหล่ (ร้องปกติ)	
ช – โอโห.....	ญ – โอโห.....
ช – จะชวนน้อง ท่องสถาน ย่านฮิปสเตอร์
จูงมือเธอ ควางแขน กันแน่นเหนียว	ญ – เจ้าพระยา ไหลลด แสนคดเคี้ยว
ยังไม่เขี้ยว เหมือนคำชาย หมายถึงชมชู
ช – เวลคัมทู ไทยแลนด์ แดนสมาย
เชิญเที่ยวไทย ในสถาน ย่านพระราช	ญ – โอ้บางกอก เมืองหลวง ล่อลวงตา
หวันอุรา จะลวงเล่น ไม่เอ็นดู
ช – แต่ย่านนี้ ของดีจริง หญิงอย่าหวั่น
ไม่มีข้อม ปลอมกัน มีแต่เซอร์ไพรซ์
(อย่าหวั่นไหว)	ญ – มีอะไร ให้ตื่นเต้น เห็นแล้วตาย
เพราะว่าลึ้ม หายใจ มีไหมยู

บทลเกพาเที่ยวบางลำพู (ต่อ)

ช - งั้นขยับ มาให้ชิดอีกนิดเซะ (สนิทสนม)	ญ - อีกลายซิว สายซิม สายนะยะ
ทั้งสายเที่ยว สายเป๋ สายเปะปะ	ทั้งสายเรียน สายธรรมะ และสายมู
ช - บางลำพู ย่านนี้ ของดีเยอะ	ญ - เป็นย่านเก่า มานานหลาย เคยได้ยิน
จะสนใจ เหมือนได้เจอ กับคู่จิ้น	แหล่งรวม ศิลปิน ที่เฟื่องฟู
ช - มีทั้งวัด ทั้งวัง ทั้งมัสยิด	ญ - ศาสนา หลากหลาย ใจผูกพัน
อยู่กันมา แต่อดีต ไม่ก็ดึกัน	ร่วมชุมชน สมานฉันท์ น่าชมชู
ช - มาเยือนถิ่น บางลำพู อุ้หุอะหา	ญ - ตื่นใจ ที่ได้มา ได้รู้เห็น
ช - สโลไลฟ์ ได้ทั้งวัน เข้ายันเย็น	ญ - เที่ยวเล่น ตามตรอก ซอกประตู
ช - โอโห้.....	ญ - โอโห้.....

แร้ว

ญ - นันอะไร ย้ายใหญ่ มิใช่เล่น	ช - อ้อป้อม พระสุเมรุ เป็นราศรี
	แลนด์มาร์ค ริมแม่น้ำ งามบุรี
	มีมา คู่ย่าน นานพอดู
ญ - สวนสันติไชยปรากฏ อันรื่นรม	ช - ถนนพระ อาทิตย์ อิตตลอด
ชวนกันนั่ง รับลม เกิดที่จำ	ยามกลางวัน สุดฮ็อต ด้วยอาหาร
สายลมเย็น น้ำกระเซ็น ชื่นอุรา	ให้เลือกชิม มากมาย หลายร้าน
ที่ริมฝั่ง เจ้าพระยา แหล่งปลาปู	กินทั้งวัน อ้วนพี เป็นหมีพู
	(กินกันได้ทั้งวันนะโหมตรู)
ญ - ยามกลางคืน ครึกครื้น ชวนตื่นตา	ช - ถนนข้าวสาร ย่านอินเตอร์ เจอต่างชาติ
ทั้งฉบับบาร์ ดนตรี มีหลากหลาย	สปีคกัน มันปาก
เพลงดีดีดี เสียงกระหิม ให้ผ่อนคลาย	
เพลงซิวซิว ฟังสบาย ซิคซิคคุลคุล	
ญ - ไม่ยากหรือ	ช - ส่งภาษา จ้อเจ๊ย จนเมื่อยมือ
	อะฮะอ้อฮี้ ออไรท์ ไอเลิฟยู
ญ - มีเกสแฮท์ โหมสเตย์ เก้ไก	
ให้เลือกพัก มากมาย ราคาประหยัด	
แบคแพ็กเกอร์ ตัวจิ๊ด ติสท์ชะมัด	
เป็นทัวริสต์ ตัวแม่ ที่แท้ทรู	
ช - โอโห้...	ญ - โอโห้...
ช - มาเยือนถิ่น บางลำพู ไม่รู้เบื่อ	ญ - ล้วนดีงาม ล้ำเหลือ ม่วนใจหลาย
ช - ถ่ายรูปปลง ไอจี ดีต่อใจ	ญ - คนกดไลก์ รั้วรั้ว หัวใจฟู

ภาพที่ 5 ภาพชุมชนบางลำพูที่สอดคล้องกับบทليเกพาเที่ยวบางลำพูที่ว่า
 “ป้อมพระสุเมรุ เป็นราศรี แลนด์มาร์ค ริมแม่น้ำ งามบุรี มีมา คู่ย่าน นานพอดู
 สวนสันติไชยปราการ อันรื่นรมย์ ชวนกันนั่ง รับลม เถิดพี่จำ
 สายลมเย็น น้ำกระเซ็น ชื่นอุรา ที่ริมฝั่ง เจ้าพระยา แหล่งปลาปู”

ที่มา : Siam Commercial Bank Public Company Limited (2021)

ภาพที่ 6 – 7 ภาพชุมชนบางลำพูที่สอดคล้องกับบทليเกพาเที่ยวบางลำพูที่ว่า
 “ยามกลางคืน ครึกครื้น ชวนตื่นตา ทั้งผับบาร์ ดนตรี มีหลากหลาย
 เพลงดีดดีด เสียงกระหึ่ม ให้ผ่อนคลาย เพลงซิวซิว ฟังสบาย ชิคชิวคูลคูล
 ถนนข้าวสาร ย่านอินเตอร์ เจอต่างชาติ”

ที่มา : Kao (2015)

2.3 นักแสดง

การคัดเลือกนักแสดงสำหรับงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ชิ้นนี้ ใช้เกณฑ์การคัดเลือกนักแสดงลิเกที่มุ่งเน้นความสำคัญไปที่น้ำเสียง เพราะการร้องเป็นหัวใจหลักของการแสดงลิเก นอกจากนี้ยังพิจารณาถึงพรสวรรค์และความสนใจในการแสดงลิเกเป็นพิเศษ มีท่วงท่าในการรำที่สง่างาม มีไหวพริบดีและมีบุคลิกตรงตามคุณสมบัติที่ครูลิเกได้ให้แนวทางปฏิบัติมาแต่โบราณ ทั้งนี้ผู้วิจัยมีแนวทางการคัดเลือกนักแสดงดังนี้

(1) พระเอกต้องมีปฏิภาณไหวพริบดี มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า หน้าตาดีหล่อเหลา ร้องเข้าจังหวะ รูปร่างสูงโปร่ง

(2) นางเอกต้องมีปฏิภาณไหวพริบดีเช่นเดียวกับพระเอก สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี น้ำเสียงดี ร้องเข้าจังหวะ รูปร่างสันทัด หน้าตาสะสวย

กล่าวโดยสรุปคือ ผู้วิจัยคัดเลือกนักแสดงที่มีรูปร่างหน้าตาดี มองแล้วชื่นตาชื่นใจ มีพื้นฐานทักษะการปฏิบัติโดยเฉพาะน้ำเสียงและการขับร้องลิเกรวมทั้งมีการสื่อสารอารมณ์ในการแสดงที่ดี มีบุคลิกลักษณะตรงตามลักษณะของบทบาทพระเอกนางเอก ทั้งนี้เพราะนักแสดงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่จะถ่ายทอดความหมายของบางลำพูและสื่อความหมายของการแสดงแก่ผู้ชม นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์กลวิธีและเทคนิคการสร้างสรรคการแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูยอตรักพบว่า ผู้แสดงจะต้องมีกลวิธีและเทคนิคการแสดงโดยขณะที่แสดงจะต้องทำจิตใจให้เป็นสมาธิ แม้การใช้ลีลาท่ารำจะเป็นลักษณะของการเดินสวด ใช้ท่ารำไม่มากแต่ก็มีการใช้ลีลาท่ารำบางส่วนที่มีความหมายทางด้านนาฏศิลป์ไทย การใช้สมาธิในการควบคุมการขับร้องและการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า การกำหนดคำร้องและท่าทางอยู่ในใจล่วงหน้า ประกอบกับการฝึกซ้อมบ่อยครั้งจนเกิดความชำนาญ จึงจะเพิ่มความสนุกสนาน ความงดงาม และทำให้การแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูยอตรักสามารถสื่อความหมายอย่างสมบูรณ์

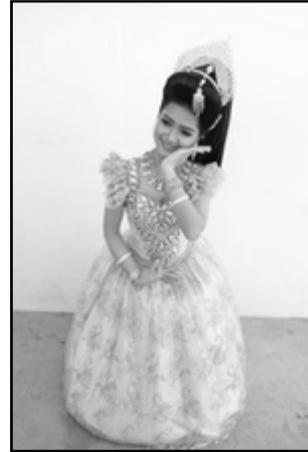
2.4 การออกแบบกระบวนท่ารำ

การสร้างสรรคการแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูยอตรัก มีการออกแบบกระบวนท่ารำที่ทางลิเกเรียกว่า การรำเกี่ยวหมายถึง ผู้แสดงชายหญิงเกี่ยวพาราสีหยอกเย้าชี้ชวนเขยชมในขณะที่แสดง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้วิจัยเน้นย้ำถึงการให้นักแสดงสามารถตีท่ารำจากความหมายของบทร้องได้อย่างอิสระเสรี เน้นความสนุกสนานและความสดใหม่ช่องการแสดง ซึ่งเป็นเสน่ห์ของการแสดงลิเก การแสดงแต่ละครั้งจึงมีลักษณะท่าทางการแสดงออกแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับภูมิรู้และประสบการณ์ของผู้แสดงลิเก ประกอบกับคนดูที่มีศัพท์เรียกอย่างลึกลับว่า แม่ยก จะสนับสนุนเสริมแรงนักแสดงให้วาดลวดลายออกมาอย่างเก๋ไก๋เป็นที่ประทับใจได้อย่างไรในการแสดงในแต่ละครั้ง

2.5 การออกแบบเครื่องแต่งกาย

การออกแบบเครื่องแต่งกาย ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องแต่งกายสำหรับการแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูยอตรัก โดยได้รับแรงบันดาลใจจากการแสดงลิเกโดยทั่วไปในปัจจุบัน ทั้งนี้เครื่องแต่งกายลิเกนับว่าเป็นเครื่องแต่งกายที่มีเอกลักษณ์ การแต่งใบหน้าที่เข้มทั้งตัวละครชายและหญิง การใส่เสื้อผ้าแบบเฉพาะตัวที่สีสันฉูดฉาดประดับด้วยเพชรเทียมหรือคริสตัลที่สวยงาม ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นแรงดึงดูดที่ให้ผู้คนอยากชมลิเก ดังที่ Sompaboon (2015) กล่าวว่า การแต่งตัวด้วยชุดประดับคริสตัลหรือเพชรปลอม สีฉูดฉาดสวยงาม การใส่เครื่องประดับแพรวพราว รวมทั้งการแต่งหน้าที่เข้มจัดไม่ว่าตัวละครจะเป็นคนจน คนรวย คนดีหรือคนชั่ว และไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย จะไม่มีข้อยกเว้นในเรื่องความสวยงาม เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสุนทรีย์ของการแสดงลิเก

เครื่องแต่งกายของลิเกแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ ชุดลิเกทรงเครื่อง ชุดลิเกลูกบท และชุดลิเกเพชร ผู้วิจัยเลือกใช้ชุดลิเกแบบที่เรียกว่า ชุดลิเกเพชร ซึ่งเป็นชุดลิเกแบบที่เกิดขึ้นในระยะหลัง ช่วงหลังยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยนักแสดงลิเกนิยมนำเพชรซีกและเพชรแถบรวมไปถึงคริสตัลมาประดับตกแต่งเครื่องแต่งกายให้ดูหรูหราแวววาว สะท้อนกับแสงไฟสปอร์ตไลท์ สำหรับชุดของผู้แสดงหญิงจะมีรูปแบบแพทเทิลที่หลากหลาย เรียกได้ว่าการแสดงลิเกก็มีเทรนด์แฟชั่นตามยุคสมัยตามรสนิยมและตามกำลังทรัพย์ของผู้สวมใส่ โดยเครื่องแต่งกายเหล่านี้มักเป็นส่วนตัวของนักแสดงที่จัดหาซื้อไว้เป็นสมบัติส่วนตัว แตกต่างจากการแสดงนาฏกรรมประเภทอื่น ๆ

ภาพที่ 8 – 10 ผู้วิจัยเลือกใช้ชุดลเกแบบที่เรียกว่า ชุดลเกเพชร เป็นเครื่องแต่งกาย ประกอบการแสดงนาฏศิลป์ดนตรีสู่บางลำพูยอตรัก

ที่มา : Phetruchee (2021)

2.6 การออกแบบการใช้พื้นที่บนเวทีการแสดง

การแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูยอตรัก ผู้วิจัยเลือกใช้การออกแบบพื้นที่บนเวที โดยยึดจุดกึ่งกลางเวทีเป็นสำคัญ โดยเริ่มจากการเข้าสู่เวทีทางด้านซ้ายมาจบบริเวณกึ่งกลางเวทีด้านหน้า แล้วมายังกึ่งกลางเวทีเพื่อร้องรำตามบท จากนั้นเมื่อจบการแสดงจึงเข้าโรงทางด้านขวาของเวที ลักษณะการเคลื่อนที่เหล่านี้สะท้อนให้เห็นความตั้งใจของผู้วิจัยที่ต้องการรักษาขนบจารีตการแสดงนาฏดนตรีให้ดำรงอยู่ แต่นอกเหนือจากนี้ ผู้แสดงสามารถออกแบบลักษณะการใช้พื้นที่บนเวทีการแสดงได้อย่างอิสระเสรี โดยเฉพาะในบทประพันธ์ที่มีการกล่าวถึงสถานที่ต่าง ๆ รวมไปถึงผู้คนที่สัญจรไปมาหลากหลาย ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้นักแสดงสามารถเคลื่อนที่ได้อย่างอิสระเสรี สามารถหยอกเย้ากับแม่ยกและคนดูได้รอบทิศทาง นอกจากนี้ข้อจำกัดของสถานที่ที่แสดงในแต่ละโอกาส เป็นปัจจัยที่ทำให้การออกแบบการใช้พื้นที่บนเวทีการแสดงในแต่ละครั้งเปลี่ยนแปลงไปได้

ภาพที่ 11 นักแสดงจะเข้าสู่เวทีทางด้านซ้ายและไหว้ทำความเคารพผู้ชมก่อนเสมอ แล้วจึงเคลื่อนที่ มาจบบริเวณกึ่งกลางด้านหน้าเวที แล้วมายังกึ่งกลางเวทีเพื่อร้องรำตามบท

ที่มา : Phetruchee (2021)

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็น การสร้างสรรค์การแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูอดรัก ผู้วิจัยนำอัตลักษณ์ชุมชนบางลำพู ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ด้านวรรณศิลป์ ทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ องค์ความรู้ด้านการแสดงนาฏดนตรี หลักจารีตการแสดงนาฏกรรมไทย เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงาน มีข้อคิดเห็นประการหนึ่งที่เป็นหลักสำคัญของการสร้างสรรค์การแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูอดรัก คือ การถ่ายทอดอัตลักษณ์ชุมชนผ่านการแสดงนาฏกรรม การแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูอดรักแสดงให้เห็นว่าการแสดงลีเกสามารถนำมาปรับใช้เพื่อการสื่อสารไปยังคนดูได้ตามวัตถุประสงค์ที่ผู้สร้างสรรค์กำหนดขึ้น โดยผลจากการศึกษาวิจัยเชิงสร้างสรรค์นี้ได้นำมาซึ่งการแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูอดรัก อันจะเป็นการแสดงชุดหนึ่งที่สามารถนำไปเป็นแบบอย่างในการพัฒนาอัตลักษณ์ชุมชนหรือการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนและชี้ทำให้เกิดการตระหนักรู้คุณค่าทางศิลปะการแสดงที่หาค่าไม่ได้ให้กลายเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรม นำเสนออัตลักษณ์ชุมชนบางลำพูโดยใช้ศิลปะการแสดงพร้อมกับเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวสู่การเป็นที่รู้จักทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

นอกจากคุณค่าด้านการถ่ายทอดอัตลักษณ์ชุมชนผ่านการแสดงนาฏกรรมเพื่อวัตถุประสงค์ของผู้สร้างสรรค์แล้ว การแสดงนาฏดนตรีสู่ “บางลำพูอดรัก” ยังแฝงไปด้วยจารีตของการแสดงลีเกที่ผสมผสานลักษณะการขับร้องแบบจารีตและการแร็ปแบบตะวันตก ประกอบกับการใช้ภาษาที่มีความงามทางด้านวรรณศิลป์ร่วมกับสำนวนภาษาที่เป็นปัจจุบันสมัย อาทิ สายเปย์ สายซิล สายมู คู่จิ้น สโลไลฟ์ แลนด์มาร์ค ซิลซิล ซิคซิคคูลคูล กดโลค์รัวร์ ตัวแม่ แท้ทรู ดีต่อใจ คำเหล่านี้เป็นวิวัฒนาการทางภาษาที่ทุกคนได้ยินและใช้กันคุ้นเคย แต่เมื่อนำไปประยุกต์ใช้กับการแสดงนาฏดนตรี กลายเป็นเรื่องแปลกใหม่เอาใจแม่ยกวัย 30 ลงมา เพราะผู้ชมวัยนี้รู้สึกว่าตนเองนั้นเข้าถึงและเข้าใจคำศัพท์เหล่านี้ นอกจากสำนวนแบบปัจจุบันสมัย ยังมีการใช้ภาษาอังกฤษสอดแทรกอยู่ในบทร้องจำนวนมาก อาทิ เวลค์มทู ไทยแลนด์แดนสมาย เซอโพรซ์ ฮิต สุดฮ็อต ออไรท์ ไอเลิฟยู แบคแพ็กเกอร์ ดิสท์ ทัวริสต์ คำภาษาอังกฤษเหล่านี้ นอกจากจะเป็นการสื่อสารกับผู้ชมทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติแล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้แสดงได้เล่นมุขตลกขบขันสร้างเสียงหัวเราะและความเป็นกันเองกับชาวต่างชาติที่ชมการแสดง ทำให้ผู้ชมทุกชาติทุกวัย ทุกภาษา ชื่นชอบ ชื่นอกชื่นใจการแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูอดรัก สิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ชุมชนและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่ยืดหยุ่นเหล่านี้สะท้อนภาพของศิลปินร่วมสมัยในการสร้างสรรค์การแสดงนาฏดนตรีสู่ “บางลำพูอดรัก” ที่จะต้องสร้างสรรค์ด้วยความเข้าใจและเปิดใจพร้อมกับความเข้าใจในแก่นของการแสดง สอดคล้องกับ Sompalboon (2015) ที่กล่าวว่าศิลปินร่วมสมัยควรจะมี ความเข้าใจในธรรมชาติและคุณลักษณะของการแสดงลีเก มีความสามารถในการเก็บแก่นแกนของการแสดงลีเกไว้ บริบทและวัตถุประสงค์ของการแสดงจะช่วยให้ศิลปินร่วมสมัยสามารถเลือกสรรรูปแบบของการแสดงและเนื้อหาที่มีความแตกต่างมาผสมผสานและลดช่องว่างในการเชื่อมต่อศิลปะการแสดงร่วมสมัยให้ไหลลื่นต่อไปบนเวทีการแสดง

นอกจากอัตลักษณ์ชุมชน การขับร้องลิเกแบบจารีตและการสอดแทรกเรีฟแบบตะวันตกที่ทำให้การแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูยอตร์กลายเป็นการแสดงลิเกร่วมสมัยแล้ว การนำเสนอการแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูยอตร์ ยังเป็นการอนุรักษ์การแสดงนาฏดนตรีให้อยู่คู่กับชาวบางลำพู ด้วยการส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการแสดงในชุมชน เพื่อที่เยาวชนไม่เพียงแต่ชาวบางลำพูแต่เป็นเยาวชนคนไทยทุกคนบนโลกใบนี้จะได้สัมผัสการแสดงนาฏดนตรีตั้งแต่เยาว์วัย ผ่านการเรียนรู้ ได้พบได้สัมผัส เลียนแบบจากสิ่งที่ตนเองพบเห็นประกอบกับสิ่งที่บอกเล่าอยู่ในพิพิธบางลำพู เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งใจและกลายเป็นแรงบันดาลใจในที่สุด สอดคล้องกับ Mitthirarot et al. (2020) กล่าวว่าความเป็นเลิศในด้านการแสดงของศิลปินเป็นการสัมผัสมาจากสิ่งที่ตนได้พบเห็นมาตั้งแต่เยาว์วัย ผ่านการเรียนรู้ จนเกิดการเลียนแบบจากสิ่งที่ตนได้สัมผัส รวมทั้งได้รับการส่งเสริมสนับสนุนกลายมาเป็นความรักและชื่นชอบจนถึงขั้นฝึกฝนอย่างจริงจัง มีการพัฒนาต่อยอดควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ การได้รับการยอมรับและยกย่องนั้นเกิดจากการพัฒนาศักยภาพของตน

ท้ายที่สุด การแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูยอตร์กลับไปสู่ชุมชนบางลำพูและสะท้อนข้อคิดเห็นที่ว่า “ดี สนุก ทันทสมัย ชอบนะ มีหลากหลาย น่าสนใจ” นับว่าเป็นการเริ่มต้นและเป็นสัญญาณที่ดีในการพัฒนาต่อยอดให้การแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูยอตร์ได้รับใช้ชาวบางลำพูอย่างคุ้มค่าคุ้มราคาในทุกด้านทุกมิติต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ การสร้างสรรค์การแสดงนาฏดนตรีสู่บางลำพูยอตร์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. งานวิจัยเชิงสร้างสรรค์นี้ เป็นเพียงแนวทางหนึ่งในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏกรรม จึงควรมีการศึกษาวิจัยในลักษณะนี้เพิ่มมากขึ้น ผ่านตัวละครที่มีความแปลกใหม่และลักษณะการแสดงที่มีความหลากหลายสอดคล้องกับยุคสมัย
2. ควรให้มีการศึกษาวิจัยเชิงสร้างสรรค์นาฏกรรมเพื่อรับใช้สังคม เพื่อพัฒนาเยาวชนหรือเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในหลากหลายมิติ
3. กระบวนการวิจัยนี้อาจเป็นแนวทางในการต่อยอดสร้างสรรค์นาฏศิลป์ในรูปแบบอื่นต่อไปในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาที่สนับสนุนงบประมาณในการวิจัย รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ช่วยทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

References

- Adisaiparadee, R. (2015). Creation of Thai Contemporary Dance Drama. *Institute of Culture and Arts Journal*, 17(1), 81–90.
- Boonrer, D. (2019). Relationship between the Spatial Potential of Accessibility and Visibility and Wayfinding Patterns in Phra Arthit Historical Community Area, Bangkok. *Academic Journal of Architecture Chulalongkorn University*, 2019(69), 59–74.
- Bunrer, D. & Phaksukcharoen, K. (2019). Way Finding Patterns in Phra Arthit Historical Community Area, Bangkok. *Journal of Architecture Design and Construction*, 1(2), 68-84.
- Chamnian, M. (2019). Community Identity Communication for Tourism Promotion. *Journal of Management and Development Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 6(1), 235–256.
- Kanjanapho, M. & Rotjanasuksomboon, A. (2020). Likay Dance of Denchai Aneklaap. *Electronic Journal of Open and Distance Innovative Learning Sukhothai Thammathirat Open University*, 10(2), 208–214.
- Kao, Y. D. (2015). **Hey! Khao San Road**. Retrieved from http://hawkof9.blogspot.com/2015/03/blog-post_9.html
- Mitthirarot, N., Wannalee, C. & Thamangraksat, P. (2020). The Analysis of Viroj Larnhomhual Troupe’s Li-Ke’ Lookbot Performance Characteristic : A Case Study of the Jantakorop Story. *Music and Performing Arts Journal Burapha University*, 6(2), 23–38.
- Siam Commercial Bank Public Company Limited. (2021). **Travel along the Alley... Exit Bang Lamphu**. Retrieved from <https://www.scb.co.th/th/personal-banking/stories/travel-banglumpoo.html>
- Sompai boon, S. (2015). Creation of Contemporary Thai Likay from Foreign Plays. *Music and Performing Arts Journal Burapha University*, 1(1), 142–164.